

14. Хабермас Ю. Модерн – незавершений проект / Ю. Хабермас // Вопр. филос. – 1992. – №4.
15. Бичко Ада. Леся Українка: Світоглядно-філософський погляд / Ада Бичко. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. (Духовні скарби України). – (Бібліогр.: с. 177-185.).
16. Шпет Г. Г. Философское наследие П. Д. Юркевича (К сорокалетию со дня смерти) / Г. Г. Шпет, П. Д. Юркевич; ред. Н. А. Чистякова // Философские произведения. – М.: Правда, 1990.

References

1. Artaud, A. (1998). Van Gog is a suicide, caused the society. (V. Shkaraban, M. Shkaraban, Trans). Kyiv: Chorna kishka [in Ukrainian].
2. Busel, V. T. (Eds.). (2009). Great explaining dictionary of modern Ukrainian language. Kyiv: Irpin': VTF "Perun" [in Ukrainian].
3. The department of manuscripts of T. Shevchenko institute of literature. F. 3/1614, 117-120 [in Ukrainian].
4. Voronyi, M. (1996). Drama of alive symbols. Poetry. Translation. Critics. Journalism. H. D. Veves (Ed.). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
5. Voronyi, M. (1996). Theatrical art and Ukrainian theatre Poetry. Translation. Critics. Journalism. H. D. Veves (Ed.). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
6. Deborin, A. M. (1990). Development and contradictions (from the article "Hegel" and dialectic materialism). At the range. Philosophical discussions of the 20th: philosophy and worldview. Moscow: Politizdat [in Russian].
7. Dmitrova, L. (1929). Help-book of world theatre history. O. Bilezkyi (Ed.). Kharkiv: Dergvydav Ukrainy, Vol. I. [in Ukrainian].
8. Yevshan, M. (1913). Literary notes. LNV, 62, 3-4 [in Russian].
9. Losev, I. (1999). Russian intellectuals and Ukrainian issue at the beginning of XX century. Suchasnist', 11, 109 [in Ukrainian].
10. Rubinshtein, M. M. (1990). Understanding of life is the central task of philosophy. Na perelome. At the range. Philosophical discussions of the 20th: philosophy and worldview. P. V. Alekseev (Ed.). Moscow: Politizdat [in Russian].
11. Dictionary of foreign words: 23 000 words and terminological words compositions. (2000). L. O. Pustovit (Ed.). Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
12. Sriblyanskyj, M. (1913). Literary wave: point of view on Ukrainian literature of 1912. Ukrainska hata, January, 27 [in Ukrainian].
13. Friche, V. M. Dmitrova, L. (1929). Book of theatre: collection. Help-book of world theatre history. Kharkiv: Dergvydav Ukrainy, Issue. I. [in Ukrainian].
14. Habermas, J. (1992). Modern is an unfinished project. Issues of philosophy, 4, 40-41 [in Russian].
15. Bychko, A. (2000). Lesya Ukrainka: worldview-philosophical view. A. Bychko. Kyiv: Ukrains'kyj Zentr duhovnoi kultury [in Ukrainian].
16. Shpet, G. G. (1990). Philosophical inheritance of P. D. Yurkevich (to the 40th date of his death). Philosophical works. N. A. Chistyakova (Ed.). Moscow: Pravda [in Russian].

УДК 130.2:391(477)

Дмитрук Людмила Ігорівна
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
ludakurys@gmail.com

НАРОДНИЙ ЛЕМКІВСЬКИЙ ОДЯГ ЯК СЕМІОТИЧНА СИСТЕМА

Стаття присвячена дослідженню народного костюму з точки зору семіотичного методу аналізу. Лемківський народний костюм розглядається як невербальний засіб комунікації. Запропоновано класифікувати основні групи знаків, які виділяють у лемківському одязі, на основі порівнянь з одягом інших регіонів України та народного костюму польського і словацького етносів.

Ключові слова: семіотика, аналіз, знак, комунікація, лемківський народний костюм.

Дмитрук Людмила Ігорівна, аспірантка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Народная лемковская одежда как семиотическая система

Статья посвящена исследованию народного костюма с точки зрения семиотического метода анализа. Лемковский народный костюм рассматривается как невербальный способ коммуникации. Предложено классифицировать основные группы знаков, которые выделяются в лемковской одежде, на основе сравнения с одеждой других регионов Украины и народного костюма польского и словацкого этносов.

Ключевые слова: семиотика, анализ, знак, коммуникация, лемковский народный костюм.

Dmytruk Luidmila, postgraduate student of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts **Lemko folk clothing as a semiotic system**

This article aims to outline peculiarities of Lemko folk-costume as a semiotic system.

Folk clothes can be perceived as a part of a particular culture, but also it could be viewed as: a mean of communication between people and nations, mean of identity and differentiation, which could serve to differentiate one nation from another. In this article we will try to treat lemko folk costume as a semiotic system.

Semiotics – investigates communicational systems and signs by means of which people communicate [2, 15]. This science emerged as a method applied in linguistics and later semiotic analysis was also applied to nonverbal

elements of communications. In its way semiotics allows to treat anything as a system of certain signs and symbols. Folk costume can also be treated as a system of signs in which each element becomes a meaningful message, understandable by those who understand the "language" of that system.

The folk costume can be treated as a symbolic system in which each element has its own meaning comprehensible by those, who understand such "language". In this sense, folk clothes act as a kind of social code, which accumulates social and cultural experience of the particular group, as well as their values, beliefs, historical and geographical influences[4, 68].

As multifunctional phenomena folk costume not only translates ethnocultural experience in historical perspective by preserving the relations between various generations within one sub-group or ethnos, but also it absorbs intercultural interactions and influences from other ethnocultural systems.

Bearing in mind the history of lemko ethnographical group, in particular: its location at the borderline of Ukrainian, Polish and Slovak cultures and its rather detached from the rest of Ukrainian nation position in terms of political and territorial connectedness, we can see that lemko folk costume reflects the diversity and complexity of such position. Within the lemko folk costume we can outline the following few groups of elements:

- Unique and distinctive elements, which emerged due to: geographical location, domestic environment, aesthetic preferences and beliefs of lemko group

- Elements which exploit trans-Ukrainian, nation-wide sociocultural codes

- Elements which emerged as a result of intercultural communication with Polish and Slovak cultures and which were integrated partly or completely into the semiotic field of the lemko folk costume

As we see, applying the semiotic method to this study of the Lemko folk costume yields certain benefits, namely: it allows analyzing folk costume in its diversity, allows dismantling the costume into separate components, and allows to group those components into three general groups. All these would help to shed some light into the genealogy and history of the aesthetic development of the Lemko folk costume, as well as this could help us understand the identity of the Lemko group as an ethnos.

Lets apply this approach to such a distinctive item of the lemko folk costume, as "chuganya" or "chuga" (which is a kind of a wool coat). Chuganya served as a symbol of prosperity and well-off status and also was an important element of the wedding clothes. Such item of clothes was unique lemko type not found elsewhere, not among Polish and Slovak folk clothes, nor among mainland Ukrainian folkware. Within lemko group the general design (cut) of this type of clothes was alike the only distinction was shape and decoration of the collar, however these features (shape and decoration of the collar) served as crucial indicators of the origin of particular chuganya's owner and of its social status.

Lemko folk costume appeared to be a model of not only Lemko, but also a much wider – Ukrainian culture, as it was a bright depiction of intercultural communication of Lemkos with other cultures, hence it served as poly-functional phenomena, which on one hand differentiates ethnos one from another, and, on the other hand, it marks their interaction.

As such, Lemko folk costume has a number of elements borrowed from other nations' costumes. For example, certain manners of sleeve decoration of women's shirts adopted from Polish tradition, or certain decoration of men's trousers adopted from Slovak tradition. Such adopted elements endorse the fact that Lemko folk costume developer over the time and that it contains several semiotic units borrowed from other nations while still remaining unique on its own.

From this perspective traditional folk costume serves as a collective phenomena formed by common culture and as an important indication of ethnical affiliation. Semiotic peculiarities of the folk clothes are expressed in their color, decoration, ritual usage etc, they all provide important information not only about particular persons (owners of the clothes), but also about the community as a whole within particular time horizon.

Key words: semiotics, analysis, symbol, communication, Lemko folk costume.

Одяг, зокрема народний костюм, є виразником не лише матеріальної культури своїх носіїв, а й засобом комунікації та обміну інформацією між окремими людьми і цілими народами. Крім свого побутового значення, він є складним соціокультурним феноменом. Народний одяг – це виразник ідентичності та засіб диференціації, спосіб виокремити свій етнос від Іншого. Костюм виражає вікову, етнічну, статусну приналежність людини, він є виразником її характеру та індивідуальності. Спробуємо розглянути лемківський народний костюм як семіотичну систему.

Семіотика досліджує комунікативні системи та знаки, якими в процесі спілкування обмінюються люди [3, 15]. Знак як об'єкт дослідження цікавив ще філософів античності та середньовіччя. Так, питання співвідношення знаку та речі розглядали такі філософи, як Платон, Аристотель, Св. Августин. Над джерелом походження мови та знаку роздумували такі філософи, як Р. Декарт та Дж. Локк. Остаттний ввів термін "знак" для позначення базисної одиниці мови.

Семіотика як окрема наука сформувалася завдяки дослідженням американського математика Ч. Пірса, який сформулював її основні принципи. Також вагомий внесок в її розвиток зробили швейцарський лінгвіст Ф. де Соссюр, американський філософ Ч. Морріс, У. Еко, Р. Барт. Особливо цікавими для даної статті є праці Ю. Степанова, Ю. Лотмана, М. Бахтіна.

Семіотика виникла як метод дослідження у лінгвістиці, але згодом відбулося розширення її сфери застосування, і метод семіотичного аналізу почали застосовувати і до невербальних елементів комунікації. Семіотика дозволяє практично будь-що розглядати як систему певних знаків та символів.

Народний костюм також є знаковою системою, в якій кожен елемент несе певну інформацію для того, хто знає мову цієї системи. Одяг виступає як соціокод, в якому акумулюється соціокультурний досвід етносу, його ціннісно-моральні погляди, історичні та географічні фактори тощо [4, 68]. Народний костюм як поліфункціональний феномен не лише забезпечує трансляцію етнокультурного досвіду в історичній перспективі, зберігаючи зв'язок між різними поколіннями в середині одного етносу, а й фіксує міжкультурні взаємодії з іншими етнокультурними системами.

Модерний світ характеризується тенденцією до узагальнення та уніфікації. Народний костюм був витіснений міською модою, яка дуже швидко змінюється. Якщо раніше, побачивши костюм людини, можна було точно визначити її етнічне походження, регіон проживання та соціальний і віковий статус, то тепер важко за особливістю вбрання відрізнити італійця від француза, а мешканця Полісся від жителя Слобожанщини. В Україні процес остаточної відмови від традиційного одягу і перехід на міську моду припав на початок ХХ ст., коли селянство почало відмовлятися від народного костюму і використовувати уніфіковані, дешеві та практичні речі фабричного виробництва. Та останнім часом ми знову спостерігаємо сплеск уваги до національного костюму: його відтворюють, одягають на свята та обрядові події, елементи традиційного оздоблення та кроїв використовують у сучасних зразках одягу. Це можна пояснити тим, що при загрозі національній та етнічній ідентичності знову виникла потреба відмежувати себе від Іншого, вияскравити свою інакшість і заявити про свою етнічну належність.

Народний костюм, як результат спільно витворених культурних кодів, сигналізує завдяки своїм особливостям про характер, переконання, цінності певної спільноти. Але плекання своїх традицій в оздобленні одягу це не лише свідчення унікального естетичного смаку, притаманного тому чи іншому етносу, а й спосіб означення себе як відмінності всередині однієї етноспільноти, а також відмежування від сусідніх етносів.

Враховуючи географічні та історичні фактори розвитку лемківської етнографічної групи, а саме: розташування цієї групи на пограниччі української, польської та словацької культур і політично-територіальну відірваність від решти українського етносу, ми можемо побачити, що і народний одяг лемків відобразив у собі різноманітність та складність цього становища. Так, повертаючись до розгляду народного одягу як семіотичної системи із набором знаків-символів, в комплексі лемківського строю ми можемо виділити декілька підсистем:

- Самобутні особливості лемківського костюму, які сформувалися внаслідок географічного розташування, побутового середовища існування, ціннісно-аксіологічного спрямування, а також завдяки віруванням та естетично-світоглядним поглядам лемків.

- Такі особливості лемківського одягу, які розкривають спільні для всього українського етносу соціокультурні коди та є універсальними моделями української культури.

- Риси лемківського народного одягу, які сформувалися внаслідок комунікації з польським та словацьким етносами і були інтегровані повністю чи частково в семіотичне поле лемківського костюму.

Як ми бачимо, семіотичний метод у вивченні лемківського народного одягу є актуальним та цікавим для нас тим, що дозволяє проаналізувати народний костюм у всій його різноманітності, розкласти його на окремі знаки та систематизувати їх за нашою класифікацією на три групи. Це дозволить пролити світло на питання не лише генеалогії та культурно-естетичного розвитку народного лемківського одягу, а й на проблему визначення ідентичності лемківської етнографічної групи.

Розглянемо з цієї точки зору такий унікальний вид верхнього одягу лемків як чуганя (або чуга), яка була зшита із коричневого вовняного сукна, мала довгі широкі рукави і прямиї крій. Чуги носились накинутими на плечі, їх зашиті рукави виконували часто ролі кишень, а дуже просто тканий, спадаючий на плечі комір був корисний при негоді. Заціпалася чуга на два ремні, які пришивалися спереду біля горловини і заціпалась за пряжку. Чуганя виступала символом заможності та статусності, а також виконувала ряд обрядово-оберегових функцій, була обов'язковим елементом одягу на весіллі. Такий вид одягу зустрічався лише у лемків і відрізняв їх від сусідніх польського та словацького етносів, а також від інших етнографічних груп України. Крій чугань був однаковий, різнилися вони лише за формою та оздобленням коміра, але саме ці ознаки сигналізували про походження власника. Наявність трьох горизонтальних білих смуг на рукавах і комірі з довгими тороками свідчила, що він родом із західних областей Лемківщини. Окрім своєї диференційної функції, ці ознаки ще й спровокували місцеву назву жителів того регіону, які за тороки на комірі були прозвані "тороками". Далі на схід в західній частині центральної Лемківщини були поширені чуги з коміром-пелериною, край коміра оздоблювали одним широким і одним тонким білими пасами та тороками, званими свічками, за що мешканці отримали назву "свічаки". В центральній частині носили чуги з овальною пелеринкою, край обшивали білим шнурком, укладеним в білі петлі – пупки чи цицьки, що теж спровокувало оригінальну назву для населення того регіону "пушкарі" чи "цицькарі". В лемків східних районів на прямому комірі знаходився один широкий білий пас з коричневим зигзагом [7, 73].

Як ми бачимо, верхній одяг в цьому випадку виступав як соціокод і, окрім своєї побутової функції, містив важливу інформацію про власника: його статус (адже чуганя свідчила про заможність), його походження (регіон проживання, а інколи навіть село), його етнічну належність (хоч чуги є унікальним лемківським вбранням, в процесі порівняння з іншими видами вовняного верхнього одягу Карпатського регіону та Поділля ми спостерігаємо багато спільних рис). Також чуганя слугувала засобом для розрізнення всередині етнічної групи лемків і спровокувала появу місцевих назв за особливостями цього верхнього одягу.

Народний лемківський костюм виступав не лише моделлю лемківської, а ширше і української культури. Він також був виразником міжкультурної комунікації лемківської спільноти з іншими культурами, а отже, виступав як поліфункціональний феномен, який одночасно і вирізняє різні етноси один від одного, і виявляє їхню взаємодію.

Так, лемківському костюму був властивий ряд запозичених елементів. Це, наприклад, спосіб морщення на рукавах жіночих сорочок із білою ажурною вишивкою, що був перейнятий лемками від поляків, чи форма та оздоба чоловічих вовняних штанів "холошнів", які побутували також і в словаків. Але якщо детальніше порівняти, наприклад, словацькі та лемківські чоловічі штани, то ми побачимо,

що хоч крій та розташування орнаментів майже збігаються, у них різниться кольорове вирішення та орнаментика. Якщо в словацькому одязі це будуть більше абстрактні узори чорного та червоного кольорів, то в лемківських "ногавицях" переважає квітковий різнобарвний орнамент. Проживання в схожих географічно-побутових умовах та тісний міжкультурний діалог хоч і сформував схожі елементи в одязі, та все ж кожен етнос не втратив своєї унікальності. Виявлення цих запозичених елементів є свідченням культурно-історичного розвитку народного костюму лемків, який вміщував у себе різноманітні семіотичні одиниці інших етносів та етнографічних груп, залишаючись при цьому самим собою.

Отже, народний одяг виступає колективним феноменом, сформованим спільною культурою, і важливою ознакою етнічною належності. Семіотичні особливості одягу виражаються в його кольорі, оздобленні, обрядовому застосуванні і дають нам цінні відомості не лише про окремих власників, а й про всю спільноту протягом певного історичного проміжку часу. Тому актуальним є продовження досліджень народного одягу в руслі семіотичного аналізу для виявлення спільних та відмінних етнокультурних ознак. Вивчення ж особливостей лемківського одягу може дати відповіді на складні питання етнічної та національної ідентифікації лемків.

Література

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. – М.: Худож. лит., 1994.
2. Кікоть А. А. Конструювання української ідентичності засобами костюма (на прикладі Слобожанщини) / А. А. Кікоть // Культура України : зб. наук. пр. / М-во культури і туризму України, Харк. держ. акад. культури. – Х., 2008. – Вип. 25. – С. 97–107.
3. Лотман Ю. М. Культура и взрыв. / Ю. М. Лотман. – М. : Прогресс, 1992..
4. Махлина С.Т. Семіотика культури повсякденності. / С.Т. Махлина. – СПб. : Алетейя, 2009.
5. Митрягина Т. А. Народный костюм как ценностный ориентир воспитания молодежи. Традиционный народный костюм как знаковая семиотическая система // Социокультурная динамика региона. Сборник научных трудов. Bbin.IV. – Белгород : ИПЦ "Политерра", 2004.
6. Степанов Ю.С. Семіотика. Монографія. / Ю. С. Степанов. – М.: Наука, 1971. – 168 с.
7. Piskorz-Branekova E. Polskie stoje ludowe. / Elzbieta Piskorz-Branekova. – Warszawa : Sport i Turystyka – MUZA SA, 2007.

References

1. Bahtin, M.M. (1994). Aesthetics of verbal creativity. Moscow: Hudozh. lit [in Russian].
2. Kikot, A. A. (2008). Construction of Ukrainian identity using the folk costume (as evidenced by Slobodian region). Kultura Ukrainy, 25, 97-107. Kharkiv [in Ukrainian].
3. Lotman, Ju. M. (1992). Culture and explosion. Moscow : Progres [in Russian].
4. Mahlina, S.T. (2009). Semiotics of the everyday culture. Saint Petersburg: Aletejja [in Russian].
5. Mitryagina, T. A. (2004). The folk costume as a value creating landmark in education of youth. Traditional folk costume as a sign semiotic system. The socio-cultural dynamics of the region. Scientific papers digest. Bbin.IV. Belgorod : IPC "Politerra" [in Russian].
6. Stepanov, Ju.S. (1971). Semiotics. Monograph. Moscow: Nauka, [in Russian].
7. Piskorz-Branekova, E. (2007). Polish folk costume. Warszawa : Sport i Turystyka – MUZA SA [in Polish].

УДК 168.522:372.36 (477)

Осадчук Тетяна Романівна
асистентка кафедри театрального
і хореографічного мистецтва Інституту мистецтв
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника"
osadchuk.tetiana@mail.ru

ПЕРЕДУМОВИ ТВОРЧОГО ПОКЛИКАННЯ ФЕДОРА СТРИГУНА

У статті проаналізовано головні чинники, які вплинули на формування творчого покликання сучасного діяча театрального мистецтва Федора Стригуна – народного артиста України, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка, художнього керівника Національного академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької. Відстежується процес зародження і формування його національного світогляду, естетичних цінностей та театральної ментальності.

Ключові слова: Федір Стригун, творче покликання, театрально ментальність, феномен митця.

Осадчук Татьяна Романовна, ассистентка кафедры театрального и хореографического искусства Института искусств ГВУЗ "Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника"

Предпосылки творческого призвания Федора Стригуна

В статье проанализированы главные факторы, которые повлияли на формирование творческого призвания современного деятеля театрального искусства Федора Стригуна – народного артиста Украины, лауреата Национальной премии Украины им. Тараса Шевченка, художественного руководителя Национального академи-